

Santiago Rusiñol

Discurs amb motiu de l'emplaçament del Monument al Greco, Sitges, 25 d'agost de 1897

Sitgetans:

Si en nom de la Comissió no em cregués obligat a expressar un agraïment, no us faria esperar a sentir el gran orador, el gran pensador i artista, l'il.lustre Salmerón, que enalteix amb sa presència i florirà amb sa paraula aquest acte solemníssim per gran sort de la memòria del Greco.

Moltes proves heu donat de cultura, i mai heu callat en alçar-se la injustícia, i sempre heu respost a qualsevulga idea noble. En el mapa dels pobles civilitzats, el nom d'aquest poblet blanc és marcat en lletres d'or; en el llibre de la història de l'art de la nostra terra hi tindreu la vostra plana, i, en el cor de cada artista, hi guardarà un raconet per als fills d'aquesta petxina, d'aquesta hermosa petxina recolzada en les onades.

L'acte que avui realitzeu, la fita que avui es planta, dóna el lloc on ha d'alçar-se la figura del gran Greco; és un dels actes que de nou us enalteixen; és un ram més de llorer que cau del temple de l'art a la falda d'aquest poble, és una pedra posada al progrés de l'esperit, és un pas vers l'ideal, és una empemta donada a nostra pàtria ensopida, un crit de desvetllament, un exemple a seguir i una prova de justícia.

El Greco, la gran figura imponderable que, arribant de l'altra banda de platja d'aquest mar que contempleu, s'aturava a les costes ponentines, com un raig de llum d'Orient, per crear aquell art ascètic fet d'enyorances de pàtria i de somnioses tristeses; el gran artista que, despreciant els detalls, entrà en el fons de l'ànima i va desentranyar la vida per donar-la a ses figures; el precursor modernista, trobant en el realisme, les línies del sofriment, les arruges de pensaments misteriosos, en els plecs dels

desenganys i amargures clavant-les a la tela amb veritat idealitzada; el cor generós i noble, tenint els braços oberts a tots els amants de l'art, per tots aquells que sofrien la pobresa de la vida i sentien germinar la idea que es vol fer obra; l'admirat del gran Velázquez, el mestre de tota una època i el profeta inspiradíssim; aquell artista immortal, no tenia ni una pedra senyalant son pas gloriós, ni un xiprer que ombregés la seva tomba ignorada, ni un làpida despertant al caminant la memòria de son nom, escrit al cor dels artistes.

A aquell ésser que, amb la flama del seu geni, donà més nom a eixa Espanya que totes les flamencades d'oriental fantasia, no li han cremat ni un llumet a l'ara del seu altar; aquell potent creador que donà sàvia novella a tot un bosc de pintors, no ha tingut ni una modesta corona com a fruit de l'agraïment; aquella augusta silueta que passejà nostre nom de banda a banda de la terra, no té un recer ni un coixí en els braços de la pàtria del seu cor, i el nom que alçà un monument en el mapa d'eixa Espanya i que n'ha deixat ses obres, no li ha tornat ni una pedra del pedestal de sa glòria.

Avui, que s'alcen panteons en el camp de la cobdícia, que broten estàtues naixents de l'enlluernament, són molt pocs els que es recordaran de les tombes amb pàtina, i a vosaltres us ha tocat recollir aquesta herència sagrada, un deure espiritual, un testament de record, que us agraiem amb tota l'ànima. Vosaltres, heu donat proves en aquests temps de misèries i d'innobles egoismes de practicar el més noble que nia al cor de l'home; l'agraïment de la glòria, l'agraïment al que llega un goig espiritual, vosaltres heu sabut, en aquests moments tristíssims, que les rialles s'empleen en burlar-se de les creences més santes, heu sabut posar-vos serios i despreciar les mofes; vosaltres no heu mirat si l'artista que enaltien era fill d'aquesta terra, sabíeu que era un artista, que era oblidat i no heu volgut saber res més. El demás ho diria al monument; el demás ho dirà aquell que us faci justícia, justícia ben merescuda i amb tal noblesa guanyada.

Gràcies a aqueixa noblesa, prompte, a ran d'aqueixes ones, tots hi veurem aixecar-se la gran figura, record al gran artista que, nascut sota un celatge blau com aquest i, com aquest, sense taques, vingué a enyorar en les fosques catedrals, velades de poesia, la clara llum de sa Grècia. Encarnat son esperit en la pedra de sa imatge, podrà, d'aquí, recordar-li la bellesa de sa pàtria. Des d'aquí l'escuma de les onades seran els llavis puríssims de la gran naturalesa besant-lo amorosament; les ones que caminen, incansables, li cantaran, melangioses, les corrandes del seu poble; el gronxament d'aquest mar serà el soroll d'un bressol que sentís, endormiscat, el obrir els ulls a la vida; el mateix caliu del sol, que daura tèbiament els monuments de sa illa, emmorenirà sa silueta, i les mateixes estrelles que brillaven en la nit de la seva Hèlade, brillaran sobre sa testa.

Això us deurà a vosaltres la religió del record, i cregueu, que veient-la practicar us estimo i us admiro. El poble que, tan generosament sacrifica en les ares del mateix temple, no al que ha deixat a la terra un bé purament material, sinó un raig de l'esperit; el poble que no repara si l'home que glorifica ha nascut en els terrossos del terme, al cercat d'una frontera, sinó en la plana del món per hermostrar la vida; el poble que idealitza, que desprecia els curts de mires i veu l'amplària de l'art i el fons de la bellesa, es digne de tenir pàtria; el que recull les idees que volen per tot el món i les guarda en reliquiari i les bressa vora el caliu de la llar, es digne de que en el món li recullin les seves; els que emparen els artistes d'altres terres no es trobaran emigrants en qualsevol país que vagin; no sofrirà enyorament el que reculli en sa casa els emigrats de més lluny, ni serà freda la tomba per al que guardi les despulles venerables dels genis morts en sos braços.

Tot això fareu vosaltres, en alçar aquest monument; tot degut al vostre esforç, tot a la fe que us alena. Millor, que ens hagin negat el bronze. D'aquest modo, no deurem res a ningú.

D'aquest modo podran fer alguns canons que no farien cap falta.

No faltarien per res, perquè també els monuments són coraces que

defensen la pàtria; són coraces de cultura, que aturen l'enemic pel sol respecte que inspiren; són muralles que, amb el prestigi que donen al poble que les vesteix, es guanyen la simpatia; són armes civilitzades que aturen la feresa.

Si cada poble del món tirés les armes de l'odi a la fornal de la glòria per aixecar monuments, cregueu que les cegues armes ja no farien cap falta. Els pobles, glorificant-se uns als altres, acabarien les guerres.

Santiago Rusiñol

Sitges, 25 d'agost de 1897

[*El Eco de Sitges*, 29.VIII.1897]